

Onderwijsloopbaan (secundair onderwijs)

Inhoud

Inleiding.....	3
1 Elementen van een goede OLB	4
1.1 Leren kiezen is een continu proces.....	4
1.1.1 Continu werken aan keuzebekwaamheid	4
1.1.2 Reflecteren	5
1.1.3 Leerplan	5
1.2 Leren kiezen is een dynamisch proces en inherent aan de vorming tot persoon	6
1.3 De leerling is de belangrijkste actor en krijgt ondersteuning van leraren, ouders, CLB, vrienden	6
1.4 OLB is verweven met andere aspecten van het schoolbeleid.....	7
2 Leerlingen begeleiden in het maken van een goede studiekeuze	8
2.1 Inleiding	8
2.2 Het studiekeuzemodel van Verschueren & Germeijs.....	8
2.2.1 Oriënteren	9
2.2.2 Zelfconceptverheldering (Exploratie van zichzelf)	9
2.2.3 Exploratie van de omgeving in de breedte	10
2.2.4 Exploratie van de omgeving in de diepte	10
2.2.5 Studiekeuzenabijheid (kiezen)	11
2.2.6 Binding met de gemaakte keuze	11
2.3 Hulpmiddelen	12
2.3.1 Hulpmiddelen bij de zelfconceptverheldering	12
2.3.2 Hulpmiddelen bij de exploratie	13
3 Rollen in onderwijsloopbaanbegeleiding	13
3.1 Inleiding	13
3.2 Rol van elke leraar	13
3.3 Rol van het schoolteam	14
3.4 Rol van ouders	15
3.5 Rol van medeleerlingen	15
3.6 Rol van CLB	15
3.7 Rol van de pedagogische begeleidingsdienst (PBD)	16

4	Scharniermomenten	16
4.1	Van basisonderwijs naar secundair onderwijs.....	17
4.1.1	Getuigschrift.....	17
4.1.2	Baso-fiche	17
4.2	De rol van de delibererende klassenraad	18
4.3	Een belangrijk scharnierpunt: van de eerste naar de tweede graad	18
4.4	Van de tweede naar de derde graad	19
4.5	Van het secundair naar de arbeidsmarkt of naar het hoger onderwijs	19
4.5.1	Naar de arbeidsmarkt	19
4.5.2	Naar het hoger onderwijs	20
5	Studiekeuzeadviezen.....	20
5.1	Wanneer formuleer je een advies?	20
5.2	Hoe formuleer je een advies?	21
5.3	Advies bespreken.....	23
5.4	Een leerling loopt vast	24
6	Structuur van het onderwijs	26
7	Bibliografie	27

Inleiding

Kiezen doe je elke dag. Vaak sta je er niet bij stil (bijvoorbeeld bij je kledingkeuze of de keuze van een restaurant). Andere keuzes hebben een grotere impact op je leven en bezorgen je misschien wat stress. Bijvoorbeeld als je overweegt van werk te veranderen of een huis wil kopen. Het helpt dan als je vaardig bent in kiezen.

Leren kiezen vormt het centrale thema in onderwijsloopbaanbegeleiding (OLB) en bestaat uit twee grote componenten: wie ben ik en waartussen kan ik kiezen.

“Het begeleidingsdomein onderwijsloopbaan heeft tot doel de leerling te ondersteunen om voldoende zelfkennis te ontwikkelen, om inzicht te verwerven in de structuur van en de mogelijkheden binnen onderwijs, opleiding en arbeidsmarkt en om adequate keuzes te leren maken op school en daarbuiten.”
(Codex so - art. 123/21)

De onderwijsloopbaan van leerlingen bepaalt voor een deel hoe hun leven kan lopen. Die loopbaan start al van bij de instap in het kleuteronderwijs. Geleidelijk aan nemen leerlingen zelf een steeds grotere rol op bij de verdere uitbouw ervan. Het is belangrijk om hen daarin ontwikkelingsgericht te begeleiden. Het is immers je ambitie om alle leerlingen optimale kansen te geven.

Niet alleen de leerling zelf, ook het schoolteam, de ouders en de bredere omgeving waarin de leerling opgroeit, beïnvloeden de onderwijsloopbaan. Die invloed kan positief zijn of belemmerend werken.

Een katholieke dialogeschool werkt vanuit de grondervaring dat mens en wereld tegelijk gave en opgave zijn. Gevat in een netwerk van relaties met medemensen, de samenleving en de wereld, is menselijke vrijheid een gekregen vrijheid, die oproept tot verantwoordelijkheid.

Binnen dat perspectief wil OLB leerlingen:

- Meer inzicht geven in hun individuele belangstelling en capaciteiten: wat doe ik graag en wat kan ik goed?
- Hun kijk op studierichtingen en opleidingen in het onderwijs (en uiteindelijk de arbeidsmarkt) verruimen: wat bestaat er allemaal?
- Beter keuzes leren maken: hoe kies ik best?

OLB zet maximaal in op:

- Positieve keuzes op basis van capaciteiten en interesses, eerder dan vanuit een socio-economisch standpunt.
- Eigenaarschap van de leerling (leerlingen leren hun eigen leven in handen te nemen en eigenaar te worden van hun keuzeproces; ze hebben zeggenschap over de keuzes die ze willen en kunnen maken).
- School en ouders als 'co-actoren':
  - Hoewel het *eigenaarschap* van de leerling een belangrijk uitgangspunt is, ligt de *regie* van OLB in handen van de school.
  - We streven naar maximale betrokkenheid van ouders.
- Objectieve informatie over de structuur en organisatie van het onderwijs;
- Samenwerking tussen de verschillende partners: leerling, school, ouders, pedagogische begeleiding en CLB.

Leerlingen die eigenaar zijn van hun onderwijsloopbaan, zijn meer gemotiveerd. Hun kans op gekwalificeerde uitstroom vergroot. Op die manier werkt onderwijsloopbaanbegeleiding kansenversterkend voor alle leerlingen. Die visie sluit aan bij de regelgeving (OLB is een van de vier begeleidingsdomeinen in het [decreet leerlingenbegeleiding](#)) en is een kenmerk van goed onderwijs zoals beschreven in de bouwsteen [Goed onderwijs](#) - [krachtige leeromgeving](#) en het [OK-kader](#).

In deze bouwsteen geven we aan hoe je met OLB ontwikkelingskansen kunt creëren voor elke leerling. We voegen linken toe naar interessante tools om hier met alle partners samen werk van te maken.

We doen dat in vijf delen:

- elementen van een goede OLB;
- leerlingen begeleiden in het maken van een goede studiekeuze;
- rollen in OLB;
- scharniermomenten;
- studiekeuzeadvies.

1 Elementen van een goede OLB

In wat volgt gaan we in op enkele criteria waaraan je je beleid op OLB kunt aftoetsen:

- leren kiezen is een continu proces;
- leren kiezen is een dynamisch proces en inherent aan de vorming tot persoon;
- de leerling is de belangrijkste actor en krijgt ondersteuning van leraren, ouders, CLB, vrienden, enzoverder;
- OLB is verweven met andere aspecten van het schoolbeleid.

1.1 Leren kiezen is een continu proces

1.1.1 *Continu werken aan keuzebekwaamheid*

Natuurlijk moeten de overgangen tussen de 1ste en 2de graad secundair onderwijs, de 2de en 3de graad secundair onderwijs, en het secundair en hoger onderwijs of de arbeidsmarkt goed voorbereid worden. Maar oriëntering en keuzebegeleiding lopen als een rode draad doorheen de hele onderwijsloopbaan en blijven niet beperkt tot de scharnierpunten. Hoe vaker leerlingen de kans krijgen om het inzicht in zichzelf en in het onderwijslandschap te versterken, hoe groter de kans dat ze positieve keuzes maken.

Je moet niet wachten om aan keuzebekwaamheid te werken tot wanneer leerlingen op scharniermomenten een studiekeuze moeten maken. Door van leren kiezen een continu proces te maken, vermijd je dat leerlingen het maken van keuzes doorheen de onderwijsloopbaan ervaren als het oplossen van problemen die zich op bepaalde momenten stellen.

Leerlingen maken tijdens lessen of activiteiten vaak keuzes. Je laat hen bijvoorbeeld een boek kiezen of je bespreekt met je leerlingen welke activiteit ze gaan doen tijdens de sportdag. Sommige leerlingen kiezen rationeel, andere emotioneel of volgzaam of uitstellend of impulsief ...

1.1.2 Reflecteren

Iedere keer dat leerlingen moeten kiezen, krijg je de kans om erover met hen te reflecteren.

Tips

Volgende vragen kunnen daarbij helpen:

- Hoe tevreden ben je met je keuze?
- Hoe heb je de keuzetaak aangepakt? Welke strategieën paste je toe?
- Wat deed je goed? Wat ging fout? Wat kan beter?
- Waarover moet je meer te weten komen om een goede keuze te kunnen maken?
- Wat zou je beter moeten kunnen om een goede keuze te kunnen maken?
- Op basis waarvan heb je gekozen? Wat speelde een rol?
- Wat zou je in het vervolg eventueel anders aanpakken?
- Hoe kun je jezelf monitoren en het proces aansturen?
- Hoe zelfstandig heb je de keuzetaak aangepakt?

Het is nuttig om daarvoor af en toe tijd in te bouwen in de loop van je les en om leerlingen feedback te geven op het niveau van het proces en de zelfsturing. Leren om door te zetten, frustraties om te buigen, om te gaan met verkeerde keuzes (uit onze fouten leren we vaak het meest), veerkracht te ontwikkelen, enzoverder, het maakt allemaal deel uit van het groeiproces van leerlingen. Hun inzicht groeit als je hen laat verwoorden wat ze leerden uit jouw feedback.

Om ervoor te zorgen dat dat ook winst oplevert in *studiekeuzegedrag*, is het nodig om expliciet de transfer te maken: ‘Hoe zou je wat je nu geleerd hebt kunnen gebruiken als je een studierichting kiest?’.

1.1.3 Leerplan

De nieuwe leerplannen vertrekken vanuit het vormingsconcept van de katholieke dialogeschool. Dat is opgebouwd vanuit 8 wegwijzers gebaseerd op Bijbelse intuïties. Ze sluiten optimaal aan bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (GOK-beleid, taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lessen, onderwijsloopbaanbegeleiding ...).

In alle leerplannen staat de vorming van de leerling centraal. Elke leerling heeft immers recht op een brede en ambitieuze vorming. Doorheen de verschillende vakken komt de leerling in aanraking met een rijkdom aan culturele en wetenschappelijke bronnen. Doorheen vormingscomponenten in vakken wordt voor alle leerlingen, wie ze ook zijn en vanwaar ze ook komen, de wereld ontsloten.

Het **gemeenschappelijk funderend leerplan** (GFL) beschrijft de voorwaarden om tot die vorming te komen. Het geldt dus als onderbouw en fundament voor alle vakken. Hoewel de doelen ervan voor alle vakken gelden, kunnen ze in bepaalde vakken uitdrukkelijker gerealiseerd worden. Doelen van vakleerplannen kunnen doelen van het funderend leerplan contextualiseren, concretiseren en verdiepen. Dat een doel in een bepaald vak wordt opgenomen betekent dan ook niet dat het niet meer funderend zou kunnen zijn voor alle andere vakken. Tussen doelen van het funderend leerplan en van de vakleerplannen bestaat dus geen of-of maar een en-en-relatie. De school bepaalt zelf waar de doelen van het GFL aan bod komen: op schoolniveau, in projecten, in vakken ...

In de 1ste graad geldt het GFL vanaf schooljaar 2019-2020. Het wordt bij de modernisering van het secundair onderwijs gradueel doorgetrokken naar de 2de en de 3de graad.

De leerplannen (1ste graad) en - na de modernisering - ook de leerplannen voor de 2de en 3de graad bevatten een aantal doelen die zich uitstekend lenen om leerlingen keuzevaardiger te maken.

Het GFL 1ste graad:

- GFL 38: De leerlingen hebben inzicht in hun eigen voorkeuren en interesses, hun eigen mogelijkheden en beperkingen met het oog op het maken van keuzes.
- GFL 39: De leerlingen maken een onderbouwde studiekeuze tijdens en na de eerste graad in het kader van hun onderwijsloopbaan.
- GFL 54: De leerlingen maken verantwoorde en onderbouwde keuzes in verband met normen en waarden en goed en kwaad.

1.2 Leren kiezen is een dynamisch proces en inherent aan de vorming tot persoon

*"Wat wil je later worden?", vroeg de juf, 't was in de derde klas. Ik keek haar aan en wist het niet, 'k dacht dat ik al iets was."
(Toon Hermans)*

Het maken van een keuze houdt altijd een engagement in. Maar keuzes kunnen en mogen veranderen, want een keuzeproces is dynamisch, voortdurend in beweging. Afhankelijk van hun ontwikkeling en onder invloed van de context evolueren de keuzes van leerlingen. Gaandeweg leren ze dat het oké is om te twijfelen, het nog niet te weten, terug te komen op een eerder gemaakte keuze en een nieuwe mening te vormen. Zo leren ze om ontspannen met keuzes om te gaan.

Leerlingen kunnen hun geluk vinden in iets wat initieel onmogelijk lijkt. Door hun droom te respecteren en op zoek te gaan naar de kansen die hun interesse potentieel bevat, houdt je het keuzeproces gaande.

Als we willen bereiken dat leerlingen zich eigenaar van de eigen onderwijs- en beroepsloopbaan voelen, moeten ze niet alleen *kunnen* kiezen, maar ook *durven* kiezen. Help hen door met een open, onderzoekende houding, los van vooroordelen, met keuzes om te gaan.

1.3 De leerling is de belangrijkste actor en krijgt ondersteuning van leraren, ouders, CLB, vrienden ...

Idealiter is elke leerling regisseur van zijn onderwijsloopbaan, met ondersteuning van de omgeving: ouders, leraren, vrienden, ... Alle partners werken samen vanuit een gelijkwaardige positie en met respect voor elkaars standpunten.

Een kleuter kiest uiteraard niet zelf een school en leerlingen die de stap zetten naar het secundair onderwijs maken die keuze met stevige ondersteuning van de ouders en het schoolteam. Maar gaandeweg worden leerlingen meer eigenaar van hun onderwijsloopbaan en vaardiger in de zes studiekeuzetaken (zie punt 3) die het maken van een keuze met zich meebrengt.

Helaas starten niet alle leerlingen met dezelfde kansen (Hirtt et al., 2007). Zo weten we dat sommige leerlingen thuis minder kansen krijgen om hun blik op de wereld te verruimen, of om zichzelf optimaal te ontplooiën.

Niet alleen het aanleren van een vak, ook leerlingen leren kiezen (zie punt 2.2) behoort tot de opdracht van elke leraar.

In het [leerplan Mens & samenleving](#) van de eerste graad A-stroom en het leerplan Mavo van de eerste graad B-stroom staan enkele leerplandoelen die betrekking hebben op 'keuzes maken'. Bijvoorbeeld M&S 4 en Mavo 2: De leerlingen beoordelen of een keuze rationeel, emotioneel of intuïtief is; M&S 5 en Mavo 3: De leerlingen verwoorden met behulp van richtvragen welke feiten hun zelfvertrouwen geven en welke feiten hen onzeker maken. De leerplandoelen kunnen aan bod komen in diverse gegeven situaties uit de leefwereld van de jongeren zoals het kiezen van een vervolgstudie.

Leraren kunnen zich daarbij laten ondersteunen door een graadcoördinator, leerlingbegeleider, directeur, pedagogisch (vak)begeleider, CLB-medewerker ... al naargelang de context en de organisatie van de school.

Naast de leraar spelen ook de **ouders** een belangrijke rol in de onderwijsloopbaan van hun kind. Zeker als het gaat over eigenschappen en capaciteiten die op school misschien minder tot uiting (kunnen) komen, kennen zij hun kind het best.

Door ouders bij OLB te betrekken, vergroot de kans dat je ook hún verhaal hoort en versterk je hun rol en verantwoordelijkheid in het studiekeuzeproces. Het gaat altijd om een samenspel tussen leerling en ouders, waarbij je enerzijds de betrokkenheid van de ouders stimuleert en anderzijds ervoor zorgt dat de leerling zijn stem voldoende kan laten horen.

Voor een aantal ouders is het moeilijker om een goed beeld te krijgen van ons onderwijs. De socio-economische status (SES) (laag of net hoog) van ouders beïnvloedt het idee dat ze zich vormen van onderwijsloopbaan- en beroepsmogelijkheden. Vanuit hun persoonlijk of sociaal-cultureel gekleurd perspectief kunnen ze blijven vasthangen aan stereotypen over studierichtingen en beroepen. Ouders met een lage SES beschikken vaak slechts over een beperkt netwerk dat hun informatie kan verstrekken over ons onderwijs. Die moeilijkheden uiteten zich in het bijzonder tijdens de scharniermomenten in OLB zoals de overgang van de eerste graad secundair onderwijs naar de tweede graad of de derde graad secundair onderwijs en van het secundair onderwijs naar het hoger onderwijs of de arbeidsmarkt.

Dat neemt niet weg dat bijna alle ouders erg betrokken zijn op en gelukkig ook hoge ambities koesteren voor hun kinderen. De uitdaging bestaat erin elke ouder in zijn kracht te zetten en er als partner mee op weg te gaan. Het schoolteam kan ouders helpen om de verwachtingen in hun kind af te stemmen op de reële mogelijkheden en op de verwachtingen en wensen van de leerling zelf.

Meer informatie vind je onder meer in de bouwsteen [Onthaal en inschrijvingen](#) en in het onderzoek [Transbaso](#). Dat onderzoek werd gedaan in het basisonderwijs, maar de resultaten zijn ook bruikbaar voor het secundair onderwijs.

1.4 OLB is verweven met andere aspecten van het schoolbeleid

Je kunt OLB niet isoleren van de andere begeleidingsdomeinen (leren en studeren, psychisch en sociaal functioneren en preventieve gezondheidszorg) of andere aspecten van leerlingenbegeleiding en goed onderwijs. Bovendien vormt leren kiezen een essentieel onderdeel van het GFL in de 1ste graad en de vakoverschrijdende eindtermen in 2de en 3de graad. De realisatie ervan op klas- en schoolniveau is een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

OLB houdt rekening met de noden van de leerlingenpopulatie en de context waarin de school zich bevindt. Daarbij gaat bijzondere aandacht naar maatschappelijk kwetsbare groepen.

OLB is verweven met:

- de visie van de school op evalueren en delibereren (zie bouwsteen [Goed onderwijs - krachtige leeromgeving](#));
- de visie van de school op zitten blijven of doorstromen;
- de manier waarop de school zich organiseert, zowel voor wat het keuzeaanbod voor de leerling (bijvoorbeeld lesuren differentiatie, complementaire uren, basisopties) als de leerlingenbegeleiding betreft (bijvoorbeeld in klassenraden).

2 Leerlingen begeleiden in het maken van een goede studiekeuze

2.1 Inleiding

Het staat elk schoolteam vrij om een manier uit te werken waarmee ze haar leerlingen keuzevaardig maakt. Samen met het Vrij CLB Netwerk vinden we het studiekeuzemodel van Verschueren & Germeijs (2006) een geschikt kader. Het werd wetenschappelijk onderzocht en helpt leerlingen het eigenaarschap van de eigen onderwijs- en beroepsloopbaan te vergroten. Het model vergroot de kans op tevredenheid met de keuze en op een succesvolle keuze. Bovendien helpt het leerlingen niet alleen om één bepaalde keuze te maken. Ze leren een vaardigheid aan (het kunnen kiezen) en een houding (het durven kiezen).

Bij de studiekeuzetaken werden hulpmiddelen ontwikkeld. Eerst lichten we het studiekeuzemodel toe, daarna belichten we enkele tools.

2.2 Het studiekeuzemodel van Verschueren & Germeijs

Om een goede studiekeuze te maken moeten leerlingen zes keuzetaken zo goed mogelijk volbrengen:

- oriënteren;
- zelfconceptverheldering;
- exploreren in de breedte;
- exploreren in de diepte;
- studiekeuzenabijheid;
- binding.

Figuur 1: Besliskundig model - keuzetaken (Germeijs - Verschueren)

Leerlingen doorlopen de keuzetaken tijdens hun onderwijsloopbaan vele malen en zelden in volgorde. Het is normaal en helemaal oké dat leerlingen van de ene taak naar de andere springen. Maar voor veel leerlingen zal het nodig zijn dat je hen begeleidt in hun keuzeproces, zodat ze alle keuzetaken kwaliteitsvol uitvoeren.

2.2.1 Oriënteren

Doel: leerlingen beseffen dat ze een studiekeuze moeten maken en willen zich inzetten om dat zo goed mogelijk te doen.

- Ze weten en begrijpen dat ze een persoonlijke keuze maken die belangrijk kan zijn voor hun verdere onderwijsloopbaan.
- Ze staan stil bij persoonlijke gevoelens, opvattingen en waardeoordelen over studierichtingen, beroepen en loopbanen. Ze ontdekken hoe dat hun keuzeproces kan bevorderen of afremmen.

Je helpt leerlingen door hen bewust te maken van stimulerende en remmende invloeden en de invloed ervan op hun zelfvertrouwen. 'Ik moet kiezen, ik mag kiezen, maar ook ... ik durf kiezen!'

2.2.2 Zelfconceptverheldering (Exploratie van zichzelf)

Doel: De leerlingen onderzoeken wie ze zijn en vragen zich af wat dat voor hun studiekeuze en/of beroepskeuze betekent.

De katholieke dialogeschool nodigt iedereen uit om in dialoog met elkaar op zoek te gaan naar het volle mens- en medemens-zijn. Daartoe brengt ze christenen, moslims, joden, andersgelovigen, niet-gelovige humanisten samen met alle anderen die betekenis willen vinden in leven en samenleven. In gesprek met elkaar leert iedereen de eigen identiteit vorm te geven, door die te ontdekken, erover na te denken, en te verdiepen.

De zelfconceptverheldering omvat verschillende aspecten:

- Belangstelling: Waar droom ik van? Wat doe ik graag? Wat interesseert mij?
- Verbreding binnen de leerplannen kan helpen bij het detecteren van interesse van leerlingen en bij het onderzoeken van potentiële aanleg bij de verdere ontwikkeling. Naast het gemeenschappelijk funderend leerplan, het leerplan ICT en de leerplannen van de basisopties biedt de verbreding binnen de leerplannen van de vakken van de algemene vorming daartoe volop mogelijkheden. Een breed zicht op de interesse en aanleg van de leerling kan helpen bij het advies voor een domein en een studierichting in de tweede graad.
- Capaciteiten: Wat kan ik goed? Het kan bijvoorbeeld gaan over schoolse vorderingen, vaardigheden, abstractievermogen, intelligentie, ...
- In de eerste graad van de A- en de B-stroom voorzien we in de leerplannen mogelijkheden om te verdiepen. Verdiepingsdoelen geven de leerling een duidelijker zicht op zijn abstractievermogen, op zijn vermogen om met een grotere mate van complexiteit om te gaan of op de mate waarin hij autonoom aan de slag kan gaan. Ze kunnen ook de delibererende klassenraad helpen bij het advies over de finaliteit van een te kiezen studierichting in de tweede graad.
- Studievaardigheden: Hoe leer ik best? In welke mate heb ik mijn zelfregulerende vaardigheden ontwikkeld?

Het is de keuze van de school om leerplandoelen uit het gemeenschappelijk funderend leerplan al dan niet te koppelen aan projecten of vakken. Een aantal leerplandoelen van het gemeenschappelijk funderend leerplan kunnen - gedeeltelijk - een plaats krijgen binnen de context van OLB.

Voorbeeld

GFL 37: De leerlingen sturen vanuit het reflecteren op de sterktes en zwaktes van hun leerproces hun leeropvattingen, leerproces en leerresultaat (bij).

- Motivatie: Wat motiveert mij? Wat geeft mij 'goesting'? Wat inspireert mij? Wanneer ben ik zo intensief met iets bezig dat ik de rest vergeet?
- Waarden: Wat vind ik belangrijk? Waar geloof ik in? Waar leef ik voor?
- Gezondheid: Hoe gezond ben ik? Met welke beperkingen houd ik best rekening? Hoe versterk ik mijn draagkracht?
- Hulpbronnen: Op wie kan ik een beroep doen?

2.2.3 Exploratie van de omgeving in de breedte

Doel: leerlingen kennen het onderwijsaanbod (en eventueel de arbeidsmarkt).

De leerlingen verruimen hun horizon:

- In de eerste jaren van het secundair onderwijs leren ze vooral de structuur en het studieaanbod van het secundair onderwijs beter kennen. Maar ook dan kan het zinvol zijn om al eens te kijken welke kennis de leerlingen nodig hebben van het hoger onderwijs en de arbeidsmarkt. Ze zullen immers een keuze moeten maken voor een richting die doorstroming of naar het hoger onderwijs of naar de arbeidsmarkt of beide beoogt. Op het einde van de tweede graad speelt dat nog meer een rol van betekenis.
- Vanaf de tweede graad en zeker in de derde graad van het secundair onderwijs maken ze kennis met het hoger onderwijs en/of de arbeidsmarkt. Leerlingen kunnen dan bijvoorbeeld naar een openlesdag gaan of een bedrijfsbezoek plannen.

Sommige factoren, zoals gender of de socio-economische status van het gezin, kunnen de horizon van leerlingen verengen. Je helpt hen door hen ervan bewust te maken.

2.2.4 Exploratie van de omgeving in de diepte

Doel: leerlingen kennen bepaalde studierichtingen van de tweede en de derde graad, van het hoger onderwijs en/of beroepen die zij als keuzealternatief overwegen, meer in detail.

- Ze informeren zich via persoonlijke contacten en gesprekken (bijvoorbeeld door een bezoek aan hogescholen, infodagen, interviews met andere leerlingen, beroepsbeoefenaars).
- Ze zoeken informatie op (digitale en gedrukte bronnen).

Door zich te verdiepen in enkele specifieke studierichtingen, spreken de leerlingen al wat meer een persoonlijk engagement uit. Je helpt hen door stimulerende en remmende factoren te benoemen of hen te stimuleren om die zelf te ontdekken en te laten onderzoeken welke impact ze hebben op hun keuze.

Een leerling gaat bij de opendeurdag van een school specifiek kijken naar de demonstratie in het houtatelier. Zij spreekt er met een leerling die momenteel de studierichting hout volgt.

De rol van de leraar bestaat erin de leerling te stimuleren de nodige stappen te zetten. Maar het is de leerling die de taak volbrengt. De leraar hoeft geen parate en uitgebreide kennis over elke studierichting of de arbeidsmarkt te hebben.

2.2.5 Studiekeuzenabijheid (kiezen)

Doel: de leerlingen maken een keuze.

- De leerlingen krijgen inzicht in verschillende keuzestijlen en in hun eigen keuzestijl, bijvoorbeeld rationeel, emotioneel, volgzzaam, uitstellend of impulsief.
- De leerlingen weten wie of wat hun keuze kan beïnvloeden: vrienden, ouders, advies van de leraar, idolen, maatschappelijke opvattingen ... Ze staan stil bij de invloed die dat heeft op hun eigen keuze.
- De leerlingen beslissen in overleg met relevante derden (leraren, ouders, familie ...).

Je kunt een leerling helpen met vragen als:

- Hoe maakte je ooit andere keuzes?
- Wie kon je helpen?
- Welke bronnen gebruikte je?
- Wat zou je anders aanpakken nu we erover gepraat hebben?
- Hoe heb jij je laatste gsm gekozen?
- Hoe maakten jouw ouders een studie- of beroepskeuze?

De oefening kun je integreren in een vak of een ander initiatief waarmee je ook andere leerplandoelen realiseert.

2.2.6 Binding met de gemaakte keuze

Doel: de leerlingen identificeren zich met de gemaakte studiekeuze en school of instelling en/of de beroepskeuze.

- Het studiekeuzeproces eindigt niet met het maken van een keuze. Het is de bedoeling dat leerlingen hun keuze verder uitwerken.

Voorbeelden

- *Leerlingen doen soms een 'snuffelstage', waarbij ze korte tijd in de nieuwe school of studierichting de lessen mee volgen.*
- *Leerlingen die naar een andere school gaan, zoeken uit hoe ze zich het beste naar de nieuwe school kunnen verplaatsen, of ze zich speciale benodigdheden moeten aanschaffen ...*
- *Leerlingen die verder studeren na het secundair onderwijs, zullen nagaan hoe ze de onderwijsinstelling kunnen bereiken. Moeten ze eventueel op kot gaan? Welke gevolgen heeft dat voor de gemaakte keuze? Blijft de keuze dan haalbaar? Kan een studentenjob soelaas brengen? Is dat te combineren met de studielast? ...*
- *Leerlingen die kiezen voor duaal leren of die na het secundair onderwijs gaan werken, verkennen de arbeidsmarkt, bereiden zich voor op sollicitaties, brengen hun administratie op orde ...*

- Voor leerlingen die nood hebben aan passende maatregelen, zorg je voor een goede overdracht zodat zij van bij de start weten bij wie ze terecht kunnen, en het lerarenteam weet hoe het beste te handelen. Het uitbouwen van sociale steun is één van de vijf meest effectieve succesfactoren bij keuzebegeleiding.

Het schoolteam zal opvolgen hoe het de leerling vergaat in de nieuwe studierichting of op de arbeidsmarkt. Dat levert niet alleen feedback op over de onderwijsloopbaanbegeleiding in de eigen school, maar ook zeer waardevol materiaal om in keuzebegeleiding in te zetten. Door over de onderwijsloopbaan in dialoog te gaan met leerlingen en ouders help je hen bij de zelfconceptverheldering en verhoogt de kans op studiesucces.

2.3 Hulpmiddelen

Je kunt de leerlingen ondersteunen met materialen zoals een keuzewerkboek, een portfolio of een studiekeuzedossier. Dat kan hen motiveren om zelf verantwoordelijkheid op te nemen voor hun onderwijsloopbaan. De [Op stap naar](#)-reeks van Vrij CLB Netwerk is als methodiek gebaseerd op de zes studiekeuzetaken. De materialen zijn bedoeld voor de overstap van de eerste naar de tweede graad, de tweede naar de derde graad en voor de overstap van het secundair onderwijs naar het hoger onderwijs of de arbeidsmarkt.

Hulpmiddelen, zoals (online) vragenlijsten kunnen het denkproces dat bij het maken van een studiekeuze hoort, stimuleren. Maar het resultaat van een vragenlijst kan het keuzeproces nooit vervangen. Het kan wel een waardevol element zijn in het beslissingsproces. Houd rekening met de betrouwbaarheid en de validiteit van de tool.

Interessante en kwaliteitsvolle tools vind je in de materialenbox op www.onderwijskiezer.be. Laat je voor de interpretatie van cijfermateriaal en resultaten van vragenlijsten eventueel bijstaan door een collega of een CLB-medewerker.

We vermelden hieronder enkele van de meest gebruikte instrumenten:

2.3.1 Hulpmiddelen bij de zelfconceptverheldering

Vragenlijsten in verband met de **studiehouding**:

- [I-study Junior](#) (tweede leerjaar secundair onderwijs);
- [I-study](#) (einde secundair onderwijs);
- [Columbus](#) (derde graad secundair onderwijs).

Vragenlijsten in verband met de **belangstelling**:

- [I-study Junior](#) (eerste en tweede graad secundair onderwijs);
- [I-prefer](#) (belangstelling voor opleidingen van het hoger onderwijs);
- [Explorer](#) (studierichtingen in het hoger onderwijs);
- [Columbus](#) (derde graad secundair onderwijs).

Monitoring **studiekeuzetaken**:

- [Columbus](#) (derde graad secundair onderwijs);
- [VST](#) brengt je studiekeuzetaken in kaart (eind secundair onderwijs);
- Het [keuzerooster](#) helpt om de studiekeuze in kaart te brengen aan de hand van keuzecriteria.

Leercompetenties en **motivatiekenmerken**:

- [Columbus](#) (derde graad secundair onderwijs);
- instaptoetsen (bijvoorbeeld de instaptoets lerarenopleiding);
- toelatingsexamens;
- zelftests (die bijvoorbeeld de basiskennis wiskunde meten).

Om aan echte zelfconceptverheldering te doen heb je dialoog nodig. Een test als Columbus kan je wel grondstof geven, maar het erover in **dialoog** gaan leidt tot leren en identiteitsvorming. Hoe kun je die dialoog vorm geven?

- Voer een klasgesprek over kerntalenten.
- Organiseer een debat over hoe waarden in bepaalde beroepen gerealiseerd worden.
- Doe een feedbackgesprek over de betekenis van studieresultaten.
- Analyseer samen de outputcijfers van de school.
- Laat leerlingen met elkaar uitwisselen hoe ze geschiedenis studeren en koppel dat aan wat er verwacht wordt in een hogere graad of het hoger onderwijs.
- Ga aan de slag met keuzeklassenraden met deelname van de leerling.
- Durf het aan om het leerlingvolgsysteem van de school vanaf de eerste dag volledig open te zetten voor leerling en ouders. Ze kunnen alles zien en nemen zelf ook een rol op om er dingen aan toe te voegen.

2.3.2 *Hulpmiddelen bij de exploratie*

Kwaliteitsvolle informatiebronnen zoals [onderwijskiezer](#) helpen leerlingen bij de **exploratie** van de omgeving **in de breedte**.

In veel scholen bezoeken de laatstejaars de [SID-in](#) (studie-informatiedagen).

Leerlingen kunnen daarbij een opdracht op maat krijgen. Voor sommigen zal het eerder breed exploreren zijn. Voor anderen diep. Sommigen zullen zelf kunnen invullen wat ze willen weten. Anderen hebben iets meer sturing en/of coaching nodig. Met enkele richtvragen kun je de leerlingen helpen het bezoek voor te bereiden (welke stands wil ik bezoeken, welke vragen wil ik daar stellen, kan ik dat alleen of heb ik hulp nodig, ...). Door achteraf kort uit te wisselen wat ze geleerd hebben, versterk je het leereffect (welke bronnen waren betrouwbaar, hoe hebben ze de publiciteit ervaren, welke volgende stappen gaan ze nu zetten, ...).

3 **Rollen in onderwijsloopbaanbegeleiding**

3.1 **Inleiding**

Doorheen de verschillende keuzetaken ontwikkelen leerlingen hun zelfkennis, verwerven ze inzicht in de structuur van en de mogelijkheden binnen onderwijs, opleiding en arbeidsmarkt en leren ze steeds adequatere keuzes te maken op school en daarbuiten. Daar hebben ze ondersteuning bij nodig. Die steun krijgen ze enerzijds van mensen in de eigen context (ouders, vrienden ...), anderzijds van professionals (leraren, bredere schoolteam, CLB ...).

3.2 **Rol van elke leraar**

Het begeleiden van de onderwijsloopbaan wint aan kracht naarmate elke leraar zich mee verantwoordelijk voelt voor dat aspect van de leerlingenbegeleiding. Het doel van de ondersteuning

ligt in het stimuleren van het keuzeproces. Elke aanzet om leerlingen via de keuzetaken keuzevaardiger te maken is goed.

Je kunt bijvoorbeeld vooroordelen benoemen en in vraag stellen, verwijzen naar de onderwijsloopbaan van leerlingen uit voorgaande jaren, keuzeproblemen bespreken (zie hoger), enz.

Een coachende aanpak leent zich daartoe uitstekend. Je respecteert het tempo van de leerling, zijn standpunten en opvattingen (en die van de ouders) en stimuleert de ontwikkeling van de zelfregulatie.

Door te investeren in een (h)echte relatie met je leerlingen leer je hen steeds beter kennen. Als je benieuwd bent naar wat de leerlingen zelf dromen, denken, voelen, doen ... krijg je niet alleen zicht op stimulerende en belemmerende factoren, maar kun je hen, door een vraag bij hen terug te leggen, inspireren om er ook zelf mee aan de slag te gaan.

3.3 Rol van het schoolteam

Je begeleidt het OLB-proces niet in je eentje. Als OLB een taak is van elke leraar, ligt de collectieve verantwoordelijkheid daarvoor bij de klassenraad. Binnen de klassenraad wordt besproken wat de verschillende leraren hebben vastgesteld tijdens de lessen en worden afspraken gemaakt over de verdere ondersteuning en begeleiding. Op een begeleidende klassenraad wissel je informatie uit die het beeld dat je van een leerling hebt, rijker en genuanceerder maakt. Door de relevante informatie op te nemen in het dossier van de leerling, krijgt de begeleidende klassenraad zicht op de evolutie van de leerling doorheen het schooljaar.

In de mate van het mogelijke volgt de klassenraad de verschillende componenten van het studiekeuzeproces op doorheen het schooljaar om eventueel gericht in te grijpen. De klassenraad doet dus meer dan het beoordelen van de leerling in functie van een advies en een oriënteringsattest. De nadruk ligt op positieve en onderbouwde keuzes van de leerling. De klassenraad geeft de leerling daarvoor voldoende ruimte en zet zelf stappen om het proces bij de leerling aan te wakkeren. Hij zal de insteek van de leerling maximaal meenemen en de leerling en zijn ouders doorheen het schooljaar feedback geven over wat er tijdens de klassenraad over zijn onderwijsloopbaan is gezegd.

Als dat zinvol is doe je een beroep op een leerlingenbegeleider, de directeur, een CLB-medewerker, een externe ondersteuner ... In het kader van OLB is overleg zeker nuttig bij elke overstap naar een ander structuuronderdeel, of bij een overstap van het gewoon onderwijs naar het buitengewoon onderwijs (of omgekeerd).

Maak ook heldere afspraken over hoe je gezamenlijk het GFL zal realiseren en wat doorheen de verschillende vakken wordt aangeboden. De klassenraad kan de aanzet geven voor concrete initiatieven, bespreken wat je projectmatig aanpakt, hoe in de verschillende lessen gewerkt wordt aan het versterken van de zelfsturing en zelfreflectie, wie met leerlingen in dialoog zal gaan en wie het hele proces bewaakt.

In punt 5 bespreken we de rol van de delibererende klassenraad.

3.4 Rol van ouders

Ouders spelen een belangrijke rol in de studiekeuze van leerlingen. Meestal hechten leerlingen veel belang aan de mening van hun ouders. Loyaliteit ten aanzien van de ouders kan zich op verschillende manieren uiten.

Een leerling kiest ervoor om een studierichting in een doorstroomfinaliteit te volgen omdat hij denkt dat dat voor zijn ouders de enige juiste keuze is, terwijl hij eigenlijk liever een studierichting met arbeidsfinaliteit zou willen volgen.

Een leerling volgt een praktische opleiding omdat er in de familie neergekeken wordt op 'boekenwormen'.

Je informeert ouders over de onderwijsloopbaan, de mogelijkheden, de valkuilen en het proces van de onderwijsloopbaanbegeleiding. Je stimuleert hen daarbij om het keuzeprocess te activeren bij hun kind, eerder dan dat proces van hun kind over te nemen.

3.5 Rol van medeleerlingen

Medeleerlingen en vrienden spelen een belangrijke rol in de onderwijsloopbaankeuzes die leerlingen maken. Vooral in de eerste jaren van het secundair onderwijs is dit soms sterk voelbaar. Daar is niets mis mee. Leerlingen die een steunfiguur hebben in de nieuwe school, scoren hoger op welbevinden en halen uiteindelijk betere resultaten. Sommige scholen spelen daarop in door nieuwe leerlingen een peter of meter toe te wijzen uit een hoger jaar.

Het is belangrijk om de rol van leeftijdsgenoten in het keuzeprocess te erkennen en met de leerlingen te bespreken dat de keuze en de mening van vrienden en medeleerlingen de eigen keuze beïnvloedt. Zo maak je de invloed die zich anders op de achtergrond afspeelt, zichtbaar en expliciet. Medeleerlingen en vrienden kunnen leerlingen overigens helpen bij de zelfconceptverheldering. Wat kan de andere goed? Wat gaat moeilijker? Wat doet de andere graag? Wat niet? Je kunt leeftijdsgenoten daarom beter als een kracht inzetten. Zo lopen vrienden het keuzeprocess niet in de plaats van de leerling, maar versterk je ieders betrokkenheid. Daar is een goed keuzeprocess altijd mee gebaat.

3.6 Rol van CLB

De school maakt met het CLB afspraken over informatieverstrekking aan leerlingen en ouders op scharniermomenten. Het CLB voorziet materialen om de informatie over het onderwijslandschap en de arbeidsmarkt volledig, objectief en neutraal te kunnen geven. Afhankelijk van de gemaakte afspraken, worden de infomomenten ingericht door het CLB, door de school of door beide.

Voorts zet het CLB zijn kernopdrachten in, zoals beschreven in het decreet leerlingenbegeleiding. Hoe het centrum dat doet binnen OLB lichten we toe met twee voorbeelden.

- *Aisha (tweede jaar A) stapelt in de loop van het schooljaar tekorten op voor de taalvakken. Wiskunde lukt wel. Aisha wil naar 3 Wetenschappen. De klassenraad tekent voorbehoud aan omdat in de studierichting ook taalvakken belangrijk zijn. De zorg over de onderwijsloopbaan van Aisha wordt tijdens de cel leerlingenbegeleiding besproken. De CLB medewerker denkt mee over hoe het lerarenteam de leerling op weg kan helpen (consultatieve leerlingbegeleiding). Na het overleg gaat de klastitularis met de leerling in gesprek. Ze haalt inspiratie uit het Op Stap-keuzewerkboekje, met name hoofdstuk 2 (ken jezelf) en 5 (studiekeuze). Ze stelt*

vragen (zie onder andere 6.2) waarmee ze het denken van Aisha over de studiekeuze stimuleert.

In het gesprek uit Aisha enkele zorgen. Ze voelt de druk van haar ouders om een algemeen vormende doorstroomrichting te volgen. Ze mist haar hobby's, want daar is geen tijd meer voor. Dat vindt Aisha lastig. Ze vraagt hulp. Aisha vindt het goed dat haar klastitularis het met iemand van de leerlingbegeleiding bespreekt, om te zien wie haar het beste kan helpen. Omdat de thuissituatie blijkbaar een belangrijke invloed heeft op zowel het welbevinden van Aisha als op haar onderwijsloopbaan, wordt tijdens de volgende cel leerlingenbegeleiding afgesproken dat de aanwezige CLB-medewerker met Aisha zal praten. De CLB-medewerker kan de kernactiviteiten onthaal en vraagverheldering inzetten. Afhankelijk van het resultaat van het gesprek kan het CLB ook volgende activiteiten in de loop van een traject inzetten: begeleiding, handelingsgerichte diagnostiek, handelingsgericht advies of draaischijffunctie.

- Een CLB-medewerker krijgt op korte tijd vier meldingen van ouders van leerlingen uit dezelfde klas. De ouders maken zich zorgen omdat hun zoon of dochter slecht scoort op wiskunde. Ze vrezen voor de onderwijsloopbaan van hun kind. De CLB-medewerker ziet op Smartschool dat opvallend veel leerlingen uit de betrokken klas onder de helft scoren voor wiskunde. Ze uit haar bezorgdheid bij de directeur (signaalfunctie).

3.7 Rol van de pedagogische begeleidingsdienst (PBD)

De PBD ondersteunt de school om haar beleid op onderwijsloopbaanbegeleiding uit te bouwen. In het secundair onderwijs zullen vooral de schoolbegeleiders scholen versterken bij de ontwikkeling en implementatie van een OLB. Maar ook vakbegeleiders kunnen je ondersteunen. Zo kun je met je vakbegeleider bespreken hoe je met de inhoud van jouw vak aan OLB kunt werken. Jij kunt inschatten hoeveel interesse een leerling voor je vak heeft en hoe sterk hij inhoudelijk scoort. De begeleiders kunnen je ondersteunen bij de aanpak en evaluatie van basisleerstof en verdieping.

Voor meer informatie over de rol van het CLB en PBD verwijzen we naar de tekst [Rol van PBD en CLB in het versterken van leerlingenbegeleiding op school](#).

---

4 Scharniermomenten

Leren kiezen is een continu proces en de begeleiding ervan kan dus niet beperkt blijven tot de aanloop naar scharniermomenten. Studiekeuzetaken als 'exploratie van de omgeving in de breedte', 'exploratie van zichzelf' of 'binding met de gemaakte keuze' vragen een continue en ontwikkelingsgerichte begeleiding.

Toch willen we in deze paragraaf inzoomen op je rol bij belangrijke scharniermomenten in het onderwijs. Een scharniermoment is een moment waarop elke leerling een keuze moet maken. Daarom verdienen die overgangsmomenten bijzondere aandacht.

Leerlingen die in het secundair onderwijs starten, maakten net de overgang van de lagere school. In de loop van het secundair onderwijs moeten leerlingen verschillende keuzes maken met soms verstrekkende gevolgen. De overgangen van de 1ste naar de 2de graad en van de 2de naar de 3de graad zijn cruciale scharniermomenten. Voor bepaalde leerlingen is er ook nog de overgang van het gewoon onderwijs naar het buitengewoon onderwijs of omgekeerd. En op het einde van het

leerplichtonderwijs kiezen leerlingen voor een vervolgtraject in het (hoger) onderwijs of komen ze op de arbeidsmarkt.

4.1 Van basisonderwijs naar secundair onderwijs

4.1.1 Getuigschrift

Behaalt de leerling het getuigschrift basisonderwijs, dan gaat hij in het secundair onderwijs naar 1A. De leerling kan ook ingeschreven worden in het 1ste leerjaar B, mits een gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad van het 1ste leerjaar B.

Behaalt de leerling geen getuigschrift basisonderwijs, dan heeft hij toegang tot het 1ste leerjaar B. Deze leerling heeft geen toegang tot het 1ste leerjaar A.

Leerlingen die het lager onderwijs niet hebben beëindigd, maar uiterlijk op 31 december na de aanvang van het schooljaar de leeftijd van 12 jaar bereiken, mogen naar 1B.

Aandachtspunten bij de overgang van basisonderwijs naar secundair onderwijs (zie onder meer het [Transbaso-onderzoek](#)):

Aandachts- punten

- Leerlingen uit een gezin met een lage socio-economische status (SES), kiezen vaker voor minder uitdaging, ongeacht hun voorafgaande prestaties.
  - De SES kan een rol spelen in de schoolkeuze. Zo kunnen ouders met een lage SES secundaire scholen vermijden die ze als elitair aanzien. Soms kiezen ouders met een migratieachtergrond voor een school dicht in de buurt van thuis, bijvoorbeeld omdat ze hun kinderen willen beschermen tegen ongewenste invloeden onderweg naar school.
  - Voor ouders met een lage SES en hun kinderen is de leraar van het zesde leerjaar vaker de eerste bron van informatie over secundair onderwijs, terwijl hoge SES-leerlingen kunnen terugvallen op ouders die beschikken over een breder netwerk. De laatsten maken ook al van in het begin van het vijfde leerjaar werk van een schoolkeuze voor het secundair onderwijs terwijl de lage SES-ouders vaker wachten tot het einde van het zesde leerjaar. Sommige ouders met een migratieachtergrond hebben het door de taalbarrière nog moeilijker.
-

4.1.2 Baso-fiche

Aan het eind van de basisschool is een baso-fiche het aangewezen communicatiemiddel om een handelingsgerichte overdracht van leerlingengegevens te realiseren. Die fiche wordt samen met de ouders en (waar mogelijk) de leerling opgemaakt. De basisschool geeft de baso-fiche mee aan de ouders. In het belang van de begeleiding van de leerling kan de basisschool een kopie van de baso-fiche ook op vraag van de school van secundair onderwijs overdragen. Die fiche bevat namelijk gegevens die betrekking hebben op de onderwijsloopbaan van de leerling. De secundaire school kan op die manier ook onmiddellijk de zorg voor de leerling verder zetten. Je laat ouders weten dat de fiche op vraag van de secundaire school overgedragen kan worden.

Ook voor leerlingen die vervroegd doorstromen naar het eerste leerjaar B van het secundair onderwijs maakt de basisschool een baso-fiche. Dat biedt de secundaire school de kans om verder te

bouwen op de ondersteuning die de basisschool aan de leerlingen gaf. Voor leerlingen die bijzondere zorg kregen in de basisschool, bevat de baso-fiche ook daarover informatie. Bijvoorbeeld welke redelijke aanpassingen (waaronder differentiërende, remediërende, compenserende en dispenserende maatregelen) het leerproces van die leerling succesvol ondersteunden.

Zie ook mededeling [Continuering van zorg van basis- naar secundair onderwijs](#).

4.2 De rol van de delibererende klassenraad

Op het einde van het schooljaar beslist de [delibererende klassenraad](#) autonoom of een leerling al dan niet geslaagd is. De bespreking ligt in het verlengde van het overleg en de begeleiding in het afgelopen schooljaar voor de betrokken leerling.

De delibererende klassenraad heeft discretionaire bevoegdheid, dat wil zeggen de vrijheid om binnen het reglementaire kader zelf de nodige afwegingen te maken om te beslissen (en te motiveren) of een leerling geslaagd is of niet. Het schoolbestuur is daarna bevoegd om aan de leerling een studiebewijs toe te kennen dat een bepaald civiel effect sorteert (getuigschrift, studiegetuigschrift, diploma, (deel)certificaat, attest).

Om te beoordelen of een leerling slaagt (dat wil zeggen in voldoende mate de doelstellingen die in het leerplan zijn opgenomen, heeft bereikt om al dan niet te kunnen overgaan naar een volgend leerjaar) krijgt de delibererende klassenraad grote autonomie van de overheid. Die gaat ervan uit dat je bij de beslissing met heel veel aspecten rekening houdt. Door de beslissing in handen van de klassenraad te leggen, wordt het een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de directeur en de onderwijsprofessionals die aan de leerling les gaven.

Om doordachte en geïnformeerde beslissingen te nemen, is het van belang je eigen ervaring te combineren met andere informatiebronnen. Daarbij zijn toetsen maar één manier om de nodige informatie te verzamelen over wat een leerling kan, kent en wil. We verwijzen daarvoor naar het hoofdstuk **breed evalueren**.

Meer informatie over de delibererende klassenraad in het voltijds secundair onderwijs vind je [hier](#).

Naast een juridisch bindend oriënteringsattest *kan* een delibererende klassenraad aanvullend een schriftelijk advies formuleren. Hij *moet* aan de leerling een geschreven advies formuleren voor het voortzetten van zijn studies:

- telkens de leerling voor een keuze staat (op het einde van een graad);
- bij een oriënteringsattest A met beperkingen;
- bij een oriënteringsattest B of C.

4.3 Een belangrijk scharnierpunt: van de eerste naar de tweede graad

In de eerste graad secundair onderwijs komen alle vormingscomponenten aan bod. Zo krijgen leerlingen alle ruimte om hun interesses en mogelijkheden te verkennen en te ontplooiën. De

leerlingen maken pas op het einde van de eerste graad een weloverwogen keuze voor een studierichting in een studiedomein en een finaliteit die aansluit bij hun interesse en capaciteiten.

De nieuwe leerplannen faciliteren de getrapte studiekeuze doorheen het secundair onderwijs en laten de school toe om de observerende en oriënterende functie van de eerste graad te versterken. De eerste graad vormt de eerste trede van de getrapte studiekeuze. Sober en helder geformuleerde leerplandoelen met een duidelijk beheersingsniveau geven aan wat als basis geldt voor alle leerlingen.

Op het einde van de eerste graad volgt een advies (zie ook punt 6) van de delibererende klassenraad. Dat advies laat voldoende ruimte voor de ontwikkeling van de leerling. Het helpt de leerling bij twee aspecten van de keuze:

- Hij kiest voor een **inhoud** van een studiedomein of studierichting volgens zijn interesse en aanleg. **Verbreding** helpt leerlingen de keuze voor een studiedomein of studierichting te maken.
- Hij kiest voor een **finaliteit**. **Verdiepingsdoelen** helpen leerlingen om de keuze voor een finaliteit te maken.

4.4 Van de tweede naar de derde graad

Bij de overgang van de tweede naar de derde graad verfijnen leerlingen hun studiekeuze. Sommigen slaan alsnog een andere weg in. Vaak hebben die leerlingen specifieke ondersteuning en begeleiding nodig.

Voor jongeren met een (vermoeden van) arbeidsbeperking die in principe in hun laatste schooljaar zitten en minimaal 17,5 jaar oud zijn én nood hebben aan ondersteuning door een gespecialiseerde dienst, bestaat GTB: **Gespecialiseerd Team Bemiddeling**. Ook mensen met een extra ondersteuningsnood kunnen daarop een beroep doen. Het kan bijvoorbeeld gaan om leerlingen uit het buitengewoon secundair onderwijs, leerlingen uit 'Leren en Werken', leerlingen die in het secundair onderwijs ondersteuning krijgen of leerlingen met een beperking uit het gewoon secundair onderwijs.

4.5 Van het secundair naar de arbeidsmarkt of naar het hoger onderwijs

4.5.1 Naar de arbeidsmarkt

De Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB) speelt als Vlaamse organisatie een centrale rol in arbeidsbemiddeling en beroepsopleiding. Het is belangrijk om jongeren nog tijdens het secundair onderwijs te informeren over die dienst en hen te motiveren om zich aan te melden. Het ideale is wanneer elke schoolverlater zich aanmeldt en de mogelijkheden van de VDAB kent. Zeker voor kansengroepen en vroegtijdige schoolverlaters kan dat een verschil maken. Kennismaken met de VDAB kan op verschillende manieren: op individuele trajectbasis, via het netwerk van betrokken begeleiders of klassikaal door het thema bespreekbaar te maken. Als leerlingen op de radar van de VDAB verschijnen, kunnen ze opgevolgd worden. Daardoor vermijden we mogelijks een periode van ongewilde inactiviteit en krijgen onderwijsverstrekkers de kans op maat opleidingen en trajecten naar werk aan te bieden.

Samen met de VDAB spelen de centra voor volwassenenonderwijs (CVO's) een cruciale rol in de evolutie naar een lerende samenleving en kenniseconomie. Levenslang leren is een hefboom als het gaat om mensen lang(er) zinvol te laten participeren aan de arbeidsmarkt of als actieve en

verantwoordelijke burgers te laten deelnemen aan de snel veranderende samenleving. Contacten tussen secundaire scholen en de CLB enerzijds en VDAB en de CVO's anderzijds maken het aanbod van die laatste twee meer bekend. Met name de centra voor volwassenenonderwijs hebben een unieke expertise opgebouwd in beroepsopleiding, al dan niet gekoppeld aan een algemene vorming, met aandacht voor verschillende doelgroepen. Door die algemene vorming aan te bieden kunnen ook trajecten op maat worden aangeboden die leiden naar een diploma secundair onderwijs. Het is belangrijk om dat aanbod bekend te maken en te bouwen aan sterke regionale netwerken in trajectbegeleiding.

4.5.2 Naar het hoger onderwijs

Het hoger onderwijs is divers. De inhoud, de aanpak, het profiel van de student ... kan sterk verschillen naar gelang je kiest voor HBO5, een professionele bachelor of een academische bachelor. Daarnaast kiezen sommige leerlingen voor volwassenenonderwijs. Om de al sterk toegenomen participatiegraad nog te verruimen naar alle bevolkingsgroepen, is het nodig om blijvend in te zetten op taal en bredere geletterdheid, want dat is een hefboom tot leren.

Veel scholen stimuleren leerlingen uit doorstroomrichtingen om één of meer onderwijsinstellingen te bezoeken of nemen collectief deel aan de SID-in beurzen (zie punt 3).

In de klas kun je de leerlingen laten kennis maken met www.onderwijskiezer.be en hen motiveren om de hulpmiddelen die je daar vindt te benutten (zie § 3.3).

5 Studiekeuzeadviezen

5.1 Wanneer formuleer je een advies?

In § 5.2 staat dat de delibererende klassenraad een geschreven advies moet formuleren, telkens wanneer de leerling voor een keuze staat (op het einde van een graad, een module (buitengewoon secundair onderwijs) of van een eindleerjaar) en bij een oriënteringsattest A met beperkingen, een oriënteringsattest B of C. Soms dringt zich reeds in de loop van het schooljaar of in de loop van een graad een heroriëntering op.

De klassenraad gaat daarbij op zoek naar een optimale afstemming tussen het profiel van de leerling en het profiel van de studierichting of het beroep. Het geloof in de optimale ontwikkeling van elke leerling staat daarbij steeds voorop. Vanuit je ambitie om elke leerling alle kansen te geven, ga je in overleg met de ouders en de leerling. Je streeft voor elke leerling, door de gepaste leeromgeving, een ononderbroken leerproces na.

De klassenraad formuleert antwoorden op vragen als:

- Welke loopbaan sluit het beste aan bij de mogelijkheden en interesses van deze leerling?
- Welke loopbaan zal een positieve invloed hebben op de groei en de ontwikkeling van al het potentieel in deze leerling?
- Hoe bieden we al onze leerlingen gelijke kansen om hun loopbaan met succes te doorlopen?

Op het einde van de eerste graad reiken scholen een attest uit en formuleren ze een goed onderbouwd advies voor elke leerling. Daartoe brengt de klassenraad de interesses en intrinsieke mogelijkheden van de leerling in kaart. Ze gaat na welke studiedomeinen daar het best op afgestemd zijn en - rekening houdend met de verdiepende doelen die een leerling al dan niet bereikt heeft - welke finaliteit ze adviseert.

Advies met betrekking tot de arbeidsbereidheid en de arbeidsrijpheid met het oog op een mogelijke overstap naar duaal leren

Voor elke leerling uit het beroepssecundair onderwijs en voor bijna elke leerling uit het kunstsecundair of technisch secundair onderwijs die het eerste of tweede leerjaar van de tweede graad of het eerste leerjaar van de derde graad met vrucht beëindigt (A- of B-attest), brengt de delibererende klassenraad verplicht een gunstig of ongunstig advies uit met betrekking tot:

- de arbeidsbereidheid: een jongere die gemotiveerd is om bepaalde competenties te verwerven op de werkvloer is arbeidsbereid;
- de arbeidsrijpheid: een jongere is arbeidsrijp als hij in staat is competenties te verwerven in een opleiding die vooral bestaat uit leren op de werkvloer, en gemotiveerd is om dat te doen.

Het dubbel advies wordt gegeven omdat de leerling de mogelijkheid heeft over te stappen naar duaal leren, ongeacht het feit of de school die attesteert, zelf duale structuuronderdelen organiseert. Het advies is louter informatief, dus niet bindend, en vormt geen toelatingsvoorwaarde tot duale structuuronderdelen.

Beide adviezen worden vermeld op het (model van) oriënteringsattest A of B.

Aandachtspunten

Reglementair aandachtspunt:

De reglementering spreekt niet over bso, kso en tso, maar over studierichtingen die kunnen worden geconcordeerd naar een studierichting met dubbele finaliteit of met arbeidsmarktfinaliteit. Zo gebruikt ze al de terminologie van het studieaanbod in het gemoderniseerde secundair onderwijs.

5.2 Hoe formuleer je een advies?

Je zoekt vooral naar elementen die van betekenis zijn in de onderwijsloopbaan en het keuzeproces van de leerling. Naast leervorderingen komen ook aspecten als studiehouding, motivatie, interesses en veerkracht aan bod. Het doel is om de onderwijsloopbaan en het keuzeproces te (her)activeren bij de leerling. De verschillende inzichten, vragen, vraagtekens ... kunnen samen met de leerling besproken worden.

In de eerste graad van de A- en de B-stroom voorzien we in de leerplannen mogelijkheden om te verbreden en verdiepingsdoelen

Verdiepingsdoelen geven de leerling een duidelijker inzicht in zijn abstractievermogen, in zijn vermogen om met complexiteit om te gaan of in de mate waarin hij autonoom aan de slag kan gaan. Ze kunnen ook de delibererende klassenraad helpen bij het advies over de finaliteit van een te kiezen studierichting in de tweede graad.

Verbreding binnen de leerplannen kan helpen bij het detecteren van interesse van leerlingen en bij het onderzoeken van potentiële aanleg bij de verdere ontwikkeling. Naast het gemeenschappelijk funderend leerplan, het leerplan ICT en de leerplannen van de basisopties biedt de verbreding binnen de leerplannen van de vakken van de algemene vorming daartoe volop mogelijkheden. Een

breed zicht op de interesse en aanleg van de leerling kan helpen bij het advies voor een domein en een studierichting in de tweede graad.

Alle betrokken leraren die aan de leerling les geven (en soms ook de leraren uit het voorgaande jaar), formuleren samen voor elke leerling een advies.

Sommige scholen organiseren naast de delibererende klassenraad een speciale klassenraad die beraadslaagt over het advies. Scholen gebruiken voor die klassenraad begrippen als begeleidende klassenraad, studiekeuzeklassenraad, oriënterende klassenraad ... We zien meer en meer de gunstige tendens om in die klassenraad niet alleen op het advies, maar ook op het keuzeproces te focussen. Daarnaast wordt er meer ingezet op betrokkenheid van de leerling. Soms participeert de leerling aan de klassenraad. Andere keren denkt de klassenraad goed na over welke informatie de leerling aanlevert en wie daarover na de klassenraad met de leerling in gesprek gaat.

Uit onderzoek blijkt dat leerlingen uit gezinnen met een lage SES, ongeacht hun prestaties en intellectuele capaciteiten, vaker een minder uitdagend advies krijgen. Dat gegeven kan je bewuster doen nadenken over de capaciteiten en interesses van de leerling, los van de SES-kenmerken. Omgekeerd gaan (ouders van) leerlingen met een hoge SES, vaker tegen het advies van de klassenraad in. Ze willen een naar hun mening uitdagendere studierichting volgen. De eventuele kostprijs bij overzitten geeft minder de doorslag, terwijl de status die aan een studierichting wordt toegeschreven, net meer belang krijgt.

Je eigen opvattingen beïnvloeden wat je ziet. Door je intuïtie te volgen kun je onbewust beslissingsfouten maken (Vanlommel, 2018). We stellen intuïtie niet in vraag, maar pleiten ervoor om bewust te zoeken naar extra informatie die je samen met collega's bespreekt. Onderstaande tabel geeft een overzicht van mogelijke beslissingsfouten en de erbij horende aanpak:

Beslissingsfout	Goede aanpak
De bevestigingsfout. Je laat je leiden door een vermoeden en gaat niet of te beperkt na of het klopt.	Check goed of je vermoeden klopt. Zoek actief naar uitzonderingen.
De veralgemeningsfout. Je maakt op basis van een bepaald voorval een profiel van de leerling en vervalt vervolgens in stereotypering en zichzelf vervullende voorspellingen (self-fulfilling prophecies).	Geef bij zogenaamde overgangsgesprekken, waarbij een leraar de leraar van het daaropvolgende schooljaar informeert over de leerling, belangrijke informatie over het proces en de vorderingen van een leerling mee.
Oorzaak-gevolg fout. Je maakt een analyse van het gedrag van een leerling en corrigeert dat niet als je je hierin vergist.	Maak een goede analyse van het gedrag van een leerling en sta open voor corrigerende feedback als je het verkeerd hebt.
Fout omwille van actualiteitsgehalte. Wat heel recent gebeurd is, erg opvalt, of wat je raakt, onthoud je langer en krijgt meer waarde. Dat kan vervolgens sterker doorwegen in een evaluatiegesprek.	Wees je bewust van dat effect, zodat je kunt nuanceren.

Andere gevolgen voor het advies aan leerlingen wanneer leraren een beroep doen op hun intuïtie, zijn:

- Motivatie en interesse van de leerling geven vaak de doorslag.
- Leerlingen met een specifieke onderwijsbehoefte worden minder snel naar een doorstroomrichting georiënteerd, omdat men aanneemt dat daar minder aandacht is voor zorg.
- Vlot Nederlands spreken beschouwt men als een absolute must om instructies te volgen in bepaalde studierichtingen in het secundair onderwijs.
- Leerlingen met een laag welbevinden worden minder vaak naar een doorstroomrichting georiënteerd.

Zie ook de resultaten van het hoger genoemde [Transbaso-onderzoek](#) (§ 5.1).

Reflectie- vragen

- In welke mate stel je jezelf op als een inspirerende coach die maximaal ruimte laat voor inspraak, tegenspraak en eigenaarschap van de leerlingen zelf?
- Hoe creëer je een klas- en schoolklimaat waarin de studiekeuze in alle openheid kan besproken worden?
- In welke mate ben je je bewust van mogelijke vooroordelen?
- In welke mate heb je hoge verwachtingen ten aanzien van de ontwikkeling van elke leerling, vanuit een [growth mindset](#)?
- In welke mate praat je respectvol en waardierend over elke studierichting en opleiding?
- In welke mate praat je respectvol en waardierend over elke school?
- In welke mate praat je respectvol en waardierend over elk beroep?
- Met welke bronnen ga je aan de slag?

5.3 Advies bespreken

Een eenmalig advies zal moeilijker vallen, dan wanneer het een eindpunt en een logisch gevolg is van een proces dat is gelopen.

In het secundair onderwijs bespreek je een advies altijd met de leerling en vaak ook met de ouders. Maak goede afspraken met je collega's over wie het advies met de leerling en/of de ouders zal bespreken.

Het is niet denkbeeldig dat je de betrokken ouders en/of leerling wil overtuigen om een advies te volgen. Maar eigenlijk zou een advies ouders en leerling best vooral aan het denken zetten. Dat betekent dat het in eerste instantie niet zozeer de bedoeling is dat ze het advies klakkeloos volgen, maar wel dat ze nadenken over wat het voor hen betekent. Dat vraagt een klimaat waarin het bespreken van het traject van de leerling op een constructieve manier kan gebeuren. Vanuit een coachende houding zet je daarvoor in de eerste plaats je belangstelling in. Je bent benieuwd hoe het advies binnenkomt bij de leerling en/of de ouders. Vraag naar de keuze die ze zelf voor ogen hebben, en hoe het advies zich daartoe verhoudt. Stel dus zowel vragen over de inhoud als over de beleving van de leerling.

- Inhoudelijke vragen zijn bijvoorbeeld:
  - Wat vind je belangrijk?

- Wat wil je er later mee doen?
- Hoe zie je dat zelf?
- Vragen over de beleving zijn bijvoorbeeld:
  - Wat trekt je daarin aan?
  - Wat interesseert je daarin?
  - Hoe stel je je dat voor? Hoe zal dat voor jou zijn?
  - Hoe komt dit advies binnen bij jou?
  - Wat denk je daarover?
  - Waarvan schrik je?
  - Wat maakt je zo enthousiast over ons advies?

Ouders en/of leerlingen zijn soms niet akkoord met het advies. Als ze dat laten blijken, mag je dat waarderen: "Ik ben blij dat je zo duidelijk zegt dat je niet akkoord bent". Wees benieuwd van waaruit een ouder of leerling niet akkoord gaat. Als je een advies formuleert, kun je niet anders dan vertrekken van een waarneming van buitenaf. Je vormt je een zo goed mogelijk beeld van wat er bij de leerling allemaal meespeelt. Maar alleen de leerling kent het innerlijke. Maak dat samen met de leerling concreet. Dat betekent niet dat je moet afwijken van je advies. Je hoeft niet per se je advies bij te stellen. Als het je toch doet twifelen, is het de moeite om je af te vragen wat er in de toekomst anders kan zodat je die signalen mee kunt opnemen in het tot stand komen van het advies (voorbereiding en verloop van de klassenraad).

Omgekeerd kunnen ouders en/of leerlingen net heel volgzzaam zijn bij het ontvangen van het advies. Lok dan het defensieve gedrag zelf uit. "Ik vind dat je te gemakkelijk volgt. Ik zou wel eens willen horen waarom". Organiseer dus het meningsverschil, want dat helpt om na te denken. "Wat precies zie je zitten in dit advies?" Of daag de leerling uit om net een stapje verder te gaan in de reflectie. Als je het denken terug bij de leerling legt, kun je hier de binding versterken met de keuze en dat verhoogt de kans op keuzetevredenheid en -succes.

5.4 Een leerling loopt vast

Het studiekeuzeproces kan soms iets losmaken bij leerlingen en/of ouders waarbij je aanvoelt dat je ondersteuning kunt gebruiken van andere professionals. Het kan bijvoorbeeld gaan om een leerling die blijft twifelen of die de informatie niet vindt die hij zoekt. Soms speelt een onverwerkt trauma een rol, lopen de meningen tussen de ouders en de leerling sterk uiteen (of tussen de ouders onderling, waardoor de leerling in een loyaliteitsconflict kan geraken), spelen culturele opvattingen of financiële drempels een rol ... Wanneer een keuze bemoeilijkt wordt omdat bepaalde thema's meespelen, kun je je laten bijstaan door een schoolinterne collega, bijvoorbeeld een leerlingenbegeleider.

School en CLB weten waar de grenzen van hun verantwoordelijkheid en capaciteit liggen. De school zorgt dat leraren en leerlingbegeleiders ook leraar kunnen blijven en geen hulpverlenersrol opnemen. Wanneer blijkt dat de zorg voor een leerling op school niet meer volstaat, stelt het schoolteam, in overleg met de leerling en/of de ouders, een leerlinggebonden vraag aan het CLB. Uiteraard kan de leerling en/of zijn ouders ook zelf een vraag aan het CLB stellen. Vanaf 12 jaar is een leerling handelingsbekwaam en kan hij een hulpvraag stellen zonder betrokkenheid van de ouders. De school bespreekt de hulpvraag met het CLB. Vanaf dan neemt het CLB de regie in handen voor het analyseren van de noden van leerlingen voor wie uitbreiding van zorg nodig lijkt, de begeleiding en het coördineren van hulp. Dat kan bijvoorbeeld aangewezen zijn bij moeilijke

overgangen, zittenblijven, het opstellen van een verslag met daaraan al dan niet een IAC gekoppeld, situaties van tucht met risico op verwijdering van school, enz.

Prospectief delibereren

Op het einde van het schooljaar beslist de delibererende klassenraad of een leerling slaagt. Concreet oordeelt de klassenraad of een leerling in voldoende mate de leerplandoelen heeft bereikt om al dan niet te kunnen overgaan naar een volgend leerjaar. De klemtoon ligt dus op de kansen die de leerling heeft om in het volgende leerjaar (al dan niet van dezelfde onderwijsvorm en/of studierichting) te slagen. De schoolloopbaan van de leerling zal vooral baat hebben bij een prospectieve benadering. De delibererende klassenraad oordeelt toekomstgericht. Wat ziet de klassenraad mogelijk op basis van de vorderingen die de leerling gedurende het voorbije schooljaar gemaakt heeft? Wat is voor die leerling de meest zinvolle studie- en/of beroepsloopbaan? Welke studie- en/of beroepskeuze is het best afgestemd op de specifieke capaciteiten, interesses en behoeften van die leerling?

Bij de beoordeling en de oriëntatie van een leerling krijgt het prospectief denken voorrang op het retrospectieve. In zekere zin sluit de toekomstgerichte deliberatiehouding aan bij de vaststelling uit onderzoek dat zittenblijven een ruwe maatregel is die meestal enkel tijdens het jaar dat de leerling overzit goede resultaten oplevert. Het negatieve socio-emotionele effect (bijvoorbeeld meer risico op faalangst of stigmatisering) kan een negatieve impact hebben op de leerling en zijn onderwijsloopbaan.

Jouw school kan er ook voor kiezen om vóór de start van het schooljaar te beslissen om voor alle leerlingen van een bepaald structuuronderdeel de delibererende klassenraad uit te stellen tot het einde van het 2de leerjaar van de graad. Dat kan zowel in de eerste, tweede als derde graad. Op het einde van het 1ste leerjaar van de graad krijgen alle leerlingen een attest van regelmatige lesbijwoning en hebben ze het recht om over te gaan naar het 2de leerjaar van de graad. We denken in de eerste plaats aan de eerste graad. Gezien de brugfunctie van de eerste graad tussen het basisonderwijs en de tweede graad kan uitstel van studiebekrachtiging de eigenheid van de eerste graad versterken. Jouw school kan dat flexibel traject enkel toepassen indien het schoolbestuur vooraf een principiële beslissing genomen heeft.

Versnellen?

Er bestaat academische consensus over dat voor sommige leerlingen met een te grote ontwikkeling- of leervoorsprong de leerhonger zo groot kan zijn, dat andere ondersteuning nodig is dan wat leraren in heterogene groepen kunnen opvangen via interne differentiatie en flexibele groepering. Als versnellen het juiste antwoord is op de onderwijsbehoeften van een leerling, is het in regel erg effectief.

Flexibele trajecten in het secundair onderwijs

Een secundaire school kan gebruik maken van een flexibel traject. Een principiële beslissing van het schoolbestuur is een voorwaarde die geldt voor alle flexibele trajecten.

De regelgeving is vrij complex. We beschrijven die uitvoerig in de mededeling "[Flexibele leertrajecten in het voltijds gewoon secundair onderwijs](#)". Je vindt er onder meer informatie over:

-
- vrijstellingen voor hoogbegaafde leerlingen en voor leerlingen met tijdelijke leermoeilijkheden of -achterstanden;
  - vrijstellingen voor leerlingen die al geslaagd zijn voor bepaalde onderdelen binnen het secundair onderwijs;
  - afwijking op de toelatingsvoorwaarden tot een 2de leerjaar van een graad;
  - uitstellen van de studiebekrachtiging tot het einde van de graad voor alle leerlingen van een structuuronderdeel;
  - vrijstellingen voor leerlingen met een topsportstatuut;
  - flexibele trajecten voor leerlingen van een Se-n-Se-opleiding.
-

6 Structuur van het onderwijs

Een goed advies geven lukt beter als je een goed zicht hebt op de structuur van het secundair onderwijs, het hoger onderwijs en/of de arbeidsmarkt en op de wetgeving inzake studiebekrachtiging.

Via [onderwijskiezer](#) vind je informatie over de structuur en de inhoud van het secundair en hoger onderwijs. Je vindt er ook informatie over de basisopties in het tweede leerjaar van de eerste graad, evenals het complementaire gedeelte in de tweede en de derde graad.

Deze tekst biedt meer achtergrondinformatie bij verschillende aspecten van de gemoderniseerde 1ste graad en de studiebekrachtiging op het einde van het basisonderwijs: [Raamtekst observerende en oriënterende eerste graad](#).

Het is van belang om bij deliberaties zoveel mogelijk pistes waarin leerlingen omwille van interesses en mogelijkheden succes kunnen hebben, open te houden. Een goed zicht op sterktes en de werkpunten van leerlingen en op het onderwijslandschap, is essentieel voor een gefundeerd advies. Ook de leerling en de ouders beschikken over info die kan bijdragen tot een goede studiekeuze. Het samen brengen en bespreken van alle informatie zorgt voor een sterker advies.

-
- Informatie over de arbeidsmarkt vind je [hier](#).
  - Informatie over het hoger onderwijs vind je [hier](#).
-

7 Bibliografie

- Germeijs, V. & Verschueren, K. (2006). High school students' career decision-making process: Development and validation of the study choice task inventory. *Journal of Career Assessment*, 14 (4), 449-471.
- Germeijs, V. & Verschueren, K. (2007). De keuze van een studie in het hoger onderwijs: het beslissingsproces, risicofactoren, en de samenhang met de uitvoering van de keuze. *Caleidoscoop*, 2007, 19, 2-9.
- Hirtt, N., Nicaise, I. & De Zutter, D. (2007). *De school van de ongelijkheid*. Uitgeverij Epo.
- Vanlommel, K. (2018). *Opening the black box of teacher judgement. The interplay of rational and intuitive processes*. Proefschrift voorgelegd tot het behalen van de graad van Doctor in de Onderwijswetenschappen aan de Universiteit Antwerpen.

